

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД

**“Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”**

кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності

МАТЕРІАЛИ

**V Міжнародної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених
“КОНЦЕПТИ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОГО
СУСПІЛЬСТВА”**

(Одеса, 25-26 травня 2023 року)

Одеса -2023

УДК: 1:403:316.6(08)

К 65 Концепти соціокультурної трансформації сучасного суспільства //
Матеріали V Міжнародної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Концепти соціокультурної трансформації сучасного суспільства» (Одеса, 25-26 травня 2023 р.) 175 с.

Рецензенти:

Єременко Олександр Михайлович – доктор філософських наук, професор кафедри філософії Національного університету «Одеська юридична академія»

Пальчинська Мар'яна Вікторівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри психології, педагогіки та лінгводидактики Державного університету інтелектуальних технологій і зв'язку

Збірник матеріалів V Міжнародної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Концепти соціокультурної трансформації сучасного суспільства» вміщує матеріали, які досліджують соціокультурні засади трансформацій ціннісної сфери життєдіяльності суспільства, аналізують соціокультурні трансформації молодіжного соціуму, показують соціокультурні трансформації освітнього середовища та розкривають проблемні моменти культури бізнесу в умовах соціокультурної трансформації сучасного українського суспільства, а також розглядають синергетику як самоорганізаційну систему у суспільстві, що трансформується. Рекомендовано для науковців, педагогів, докторантів, аспірантів, студентів.

Ухвалено до друку та розповсюдження мережею інтернет вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

становлення і панування антикультури, що спрямована на вбивство індивідуального початку, знищення людини як особистості. Антикультурі притаманні анти людські норми і цінності, уявна свобода (фашистська політика, різні прояви расизму, тероризму).

Альбер Камю в романі «Чума» описує межові стани людей, піднімає завжди актуальну проблему свободи вибору людини під час руйнівного лиха (епідемії чуми). Автор возвеличує вибір бунту й боротьби проти зла та абсурдності світу. Навіть якщо надії немає й методи протистояння неефективні, треба боротися до кінця, а не миритися з несправедливістю світобудови. Об'єднавши зусилля люди здатні перемогти конкретні прояви зла, але не знищити його повністю. Тому це вічна боротьба з якою потрібно змиритися і завжди бути напоготові.

Список використаних джерел

1. Арістотель Нікомахова етика / пер. з давньогрецької В. В. Ставнюк. Київ : Аквілон-Плюс, 2002. 480 с.
2. Камю А. Чума / пер. з фр. В. О. Євменов. Харків : Фоліо, 2020. 228 с.
3. Facing our plague: COVID-19 and Albert Camus. *Canadiandimension*: веб-сайт. URL: <https://canadiandimension.com/articles/view/facing-our-plague-covid-19-and-albert-camus> (дата звернення: 26.04.2023)

Секція 2. Культура сучасного українського суспільства в умовах російської агресії

Вітко-Присяжнюк Ярослава Вікторівна, Представник Уповноваженого із захисту державної мови, Секретаріат Уповноваженого із захисту державної мови; аспірантка ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ДО ПИТАННЯ МОВНОГО АСПЕКТУ КУЛЬТУРНОЇ КОЛОНІЗАЦІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ В УКРАЇНІ

У березні 2023 року президент Республіки Польща Анджей Дуда назвав війну, яка точиться сьогодні між росією та Україною, неоколоніальною. Такої ж думки у своїх дослідженнях дотримується і американський історик Тімоті

Снайдер та історик, дослідник імперіалізму Одд Арне Вестад. Проте колоніалізм та неокolonіалізм це не лише про збройну агресію.

Політологи розглядають колоніалізм насамперед як сукупність заходів, якими колонізатор перебирає і реалізовує владу над колонізованим, примушуючи його діяти згідно з рішеннями і в інтересах не своїх, а колонізатора. Неокolonіалізм – це система нерівноправних економічних та політичних стосунків, що нав'язується державами – колишніми метрополіями колоніальним у минулому, а нині суверенним державам, спрямована на збереження імперіалістичної експлуатації і залежності народів цих країн.

Після отримання в 1991 році Україною незалежності, російська федерація намагалася провадити політику неокolonіалізму стосовно нашої держави. Директор Інституту трансформації суспільства (Київ) професор О. Соскін зазначав, що Росія намагається реанімуватись, як наднаціональна імперія, і по відношенню до Білорусі й України проводить політику неокolonіалізму, тобто фінансово-економічної й енергетичної окупації.

Один із сучасних російських ідеологів О. Дугін, в навчальному посібнику, надрукованому відповідно до рішення кафедри Соціології міжнародних відносин соціологічного факультету Московського державного університету, формулює завдання *«інтегрувати до єдиного стратегічного простору Росію, Україну та Білорусь»*. А для перетворення Росії *«у глобальну світову силу»* інтеграція України вказується як *«необхідна умова»*. У книзі ж *«Основи геополітики»* більш відверто формулюються принципи російського неокolonіалізму: *«Існування України у нинішніх кордонах та із її нинішнім статусом „суверенної держави“ тотожне нанесенню жахливого удару по геополітичній безпеці Росії...»*, а також формулюється висновок, що *«Подальше існування унітарної України неприпустиме»*.

Неокolonіаційна політика російської федерації, починаючи з 1991 року, проявлялася не лише у політичних та економічних сферах, але й у культурній. У цьому випадку ми можемо говорити про явище культурного колоніалізму, що, на наш погляд, — є комплексом заходів (культурних установ, ідеологій, практик) у будь-яких видах масової чи високої культури, спрямованих на підтримку політичної та економічної влади – гегемонії. До прийомів культурного колоніалізму належать, зокрема: в ієрархії культурних вартостей привласнення максимальної вартості метрополітальному, меншій вартості — колоніальному (мові, мистецтву, „цивілізації“), привласнення метрополією того, що високо цінується на „світовій” шкалі культурних вартостей (установи, таланти, музейні цінності, історичні міти про давність і первинність). Культурний колоніалізм послуговується системою відповідних міфологем (ідеологем) і реалізується в законодавстві, у діях державного апарату, в освіті і науці (зокрема, історіографії), у масовій і високій культурі.

Одним із основних, на нашу думку, проявів культурного колоніалізму стало так зване “мовне питання” або ж, фактично, використання ідеологеми “мова”, котра, вважаємо, почала зароджуватися ще з 1798 року - початку процесу формування нової української літературної мови.

Історії відомі понад 150 заборон української мови, починаючи з часів Петра I і закінчуючи указами радянського часу, які стосувалися мови як ідеології. За часів російської імперії українська мова заборонялася й заперечувалася; за часів СРСР - за допомогою наукових теорій, правопису, перекладних словників, низки нормативно-правових актів – знівельовувалися історичні відмінності української та російської мов, сплюндровувалися національні традиції, українська мова витіснялася із низки стилів, що, зрештою, мало утворити єдиний “советський народ”. Цілеспрямовано насаджувалося меншовартісне сприйняття української мови та українськомовних, що є яскравим проявом культурного плазування (cultural cringe), яке характерне для колоніальних та постколоніальних народів.

Проявом культурного колоніалізму, тісно переплетеного із політичним дискурсом, стало й те, що після отримання Україною незалежності проблеми української мови, історії, культури, інформаційного простору були на периферії уваги тогочасної політичної верхівки нашої держави. Українське культурне відродження в 90-х трималося виключно на громадській активності, майже без жодної підтримки зі сторони влади. Питання ідеології та національно-культурного розвитку, інформації були поза увагою держави. Різні частини України розвивались за інерцією попередніх десятиліть, в залежності від активності пасіонаріїв. У центральних і північних, а особливо в західних областях, де процеси русифікації не зайшли надто далеко, почались процеси національного відродження. Проте таке не можна сказати про східні і південні області.

Не дивлячись на практично повну відсутність втручання держави в деколонізаційні процеси першого десятиліття незалежності, яскравим показником їх успішності стала “Помаранчева революція” 2004 року – явище, котре супроводжувалося сплеском підвищення національно-патріотичної самосвідомості українців. Вважаємо, що для політичної еліти російської федерації “Помаранчева революція” стала загрозливим показником у подальшому впровадженні політики неокolonіалізму, що потягнуло за собою більш активні дії, які знайшли свій вихід саме у поширенні культурного колоніалізму.

Із середини 2000-х в Україні активно створюються партії та громадські об'єднання із проросійським вектором політики та новим наративом, який стосується мови. Суспільству пропонуються тези про збільшення преференції для російської мови, що підкріплюються розповідями про утиски російськомовних, теза про “російська мова – рідна для більшості українців”, у

передвиборчі програми активно включаються вимоги державності для російської мови. “Мовне питання” стало одним із подразників для українського суспільства, яке штучно ділилося за мовною ознакою на "свій – чужий": на російськомовних та українськомовних.

Подібні наративи фактично спричинили розкол України за мовно-культурними вподобаннями. Парламентські вибори 2006-го, 2007-го, 2012-го та президентські 2010-го підтвердили і закріпили електоральний розкол межею Харківської, Дніпропетровської, Миколаївської, Одеської областей. Можна стверджувати, що основними мотивами голосування була мовно-культурна орієнтація виборців, які не реагували на соціально-економічні гасла і показники. Основою була мовно-культурна і національна ідентифікація – той суспільний нерв, який активно подразнювався російською федерацією.

Паралельно в громадсько-політичному дискурсі російської федерації з'являється термін “русский мир”, який до широкого використання вводить в.путін (вперше – у вітальному слові до учасників Всесвітнього конгресу співвітчизників, 04.11.2006: *«Цей день... об'єднує не тільки багатомільйонний народ Росії, а й мільйони наших співвітчизників за кордоном, об'єднує весь так званий русский мир. Ми справді єдині, і жодні кордони й перешкоди не стануть на заваді цій єдності»*). Спочатку ідея “русского мира” існувала як частина “інтелектуального” російського дискурсу, що мала суто теоретичний характер. З часом вона стала складовою сучасної політики російського імперіалізму, і ключовими складовими цієї ідеологічної конструкції стають саме поняття мови та віри.

Вважаємо, що наступні півтора десятиліття української незалежності українське суспільство штучно втягувалося у єдину, російську мовно-культурну парадигму, котра всіляко зберігала ознаки культурного колоніалізму за своїм характером та методами.

Події 2014 року (“Революція Гідності”, анексія Криму, збройний конфлікт на Донбасі) стали черговим приводом для сплеску національної свідомості українського суспільства та загострення процесів деколонізації. Водночас російська федерація не полишає спроб зберегти спільну російську мовно-культурну парадигму, виправдовуючи збройну агресію та окупацію українських територій штучним гаслом “захист російськомовних громадян України”.

Навіть після повномасштабного вторгнення рф 24 лютого 2022 року, яке, на нашу думку, стало переломним у процесах деколонізації, мовне питання було однією з вимог росії до України на переговорах, що відбулись у березні 2022 року за посередництва Президента Туреччини Реджепа Тайїпа Ердогана.

Це свідчить про те, що зосередження на питанні мови є не випадковим. Апелюючи до ідеологеми "один народ", росія визначила території, де послуговуються російською мовою, як такі, що є частиною "російського світу"

та сферою своїх інтересів. Так, 1 листопада 2018 року російський президент, виступаючи на VI Всесвітньому конгресі російських співвітчизників, що мешкають за кордоном, зазначив: *«Ви представляєте один величезний російській світ, який ніколи не будувався виключно і лише на підставі етнічної, національної та релігійної ознак. Він збирав і об'єднував всіх, хто відчував себе духовно пов'язаним з Росією..., хто вважає себе носієм російської мови, культури, російської історії»*.

Підсумовуючи, з огляду на вищезазначене, зауважимо, що питання культурної деколонізації та створення власне української мовно-культурної парадигми - це питання національної безпеки та суверенітету.

Куліш Інна Михайлівна, кандидат наук з державного управління, старший науковий співробітник, ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України»

ОХОРОНА НАЦІОНАЛЬНОГО НАДБАННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Світовий ринок мистецтва (арт-ринок) – це ринок покупців і продавців, які торгують послугами та творами мистецтва. Він складається із первинного ринку – твори мистецтва, що продаються вперше та вторинного – повторний продаж. На сьогодні цей ринок оцінюється у 65,1 млрд доларів США, з них на США припадає близько 44 відсотки світового ринку. Провідними країнами на цьому ринку, крім США, є Китай та Велика Британія, на їх сукупну частку припадає 80 % загальної вартості продажів [1]. П'яту частину усіх продажів предметів мистецтва та антикваріату у світі становлять онлайн-продажі.

Після публікації німецькою газетою «Süddeutsche Zeitung» інформації про 11,5 млн файлів, що походили із панамської юридичної фірми Mossack Fonseca (випадок отримав назву «Панамські документи») було викрито світову мережу ухилення від податків та відмивання грошей на арт-ринку [2].

Mossack Fonseca, у якій працювало близько 40 осіб, була найбільшим у світі постачальником фіктивних компаній, їх загальна кількість налічувала 214 тис., усі вони базувались у «податкових гаванях», таких як Британські Віргінські острови або Сейшели. Через скандал фірма припинила свою діяльність і відродилась під новою назвою «AsiaVest Corporate Services Pte. Ltd.» [3].

У липні 2020 р. у Конгресі США було оприлюднено звіт спеціальної комісії очолюваної Робом Портманом та Томом Карпером. Робота комісії тривала два роки і стосувалася незаконної торгівлі творами мистецтва. Було відстежено 18 млн доларів витрачених на купівлю у американських аукціонних домах та у приватних продавців, що їх здійснювали три підставні компанії,